

s kočijažem v pestri livreji, v kočiji pa je sedela najlepša deklica, kar jih je kdaj videl. Spoznal je Češnjico, po kateri je že dolgo časa hrepenel...

Ko je došel do kočije, so mu služabniki odnrlí srebrna vratca, da je prisedel k lepi dami.

Kmalu so se pripeljali v očetov

grad, kamor sta že prišla tudi njegova brata s celo vrsto lepih deklet. Toda ko so videli Češnjico, so jo vsi spoznali za najlepšo deklico kraljestva. Ginjeni oče je objel najmlajšega sina in ga imenoval za naslednika. Princ pa se je oženil s Češnjico, s katero je živel dolgo in srečno in morda še živi, če že ni umrl...

Od strele do vžigalic

Tudi po ognju se človek razlikuje od živali in napravljanje ognja je pomagalo človeku, da se je osvobodil zveze, s katero ga je hotela narava prisiliti na skupno življenje z ostalimi živimi bitji. V tem tiči tudi globoka resnica v staroznani bajki o Prometeju, ki je ukradel bogovom ogenj, da ga odnese ljudem, pa so ga zato bogovi kaznovali in prikovali na skalnato pečino.

Kako je človek spoznal, da se lahko okoristi z »nebesnimi in podzemnimi čudeži«, je težavno ugotoviti. Vsekako pa je moral biti človek neizrečeno iznenaden, ko se je prvič seznanil z dvema prirodnima pojavoma, ki prinašata ogenj — z bliskom in z žarečo lavo iz ognjenikov. Od groma in strele zažgane stepe suhe trave in od žareče lave uničeni gozdovi so bili posredniki, na katerih se je človek prepričal o blago učinkujoči uporabljivosti ognjenih elementov.

Pračlovek se je pa hotel z ognjem tudi okoristiti ter je s poskusom dognal, da tekne nad ognjem pečeno meso veliko bolje in da je mehkejše od sirovega in trdega. Zavoljo tega se je, ko je zagorela prva grmada, tudi potrudil, da je ogenj obdržal, kajti zapaljene stepe, ki jih je užgala lava, in goreča drevesa, ki jih je upalila strela, da so gorela tedne in tedne, so pokazala ljudem skrivnost, kako je treba ravnati, da ogenj dlje časa gori. Vsak vetrič jim je lahko objasnil, kako se more ugasla in tleča žerjavica pod pepelom zopet razpaliti v svetel in velik plamen. Ko so opazovali te prirodne pojave, so se ljudje sami od sebe naučili, da s pomočjo suhih trsk in vejva raznetijo ogenj. Tako je pričel

človek s stalnim nakladanjem potrebne kuriva, reči bi smeli, ogenj negovati na tak način, kakor negujemo koristno domačo žival.

Prenašanje in proizvajanje novega ognja od teh »stalnih ognjev« je obstajalo že v najstarejših časih in nahajamo ga še dandanes pri preprostih narodih. Severnoameriški Indijanci nosijo še sedaj na lovskih pohodih žarečo posušeno skorjo nekega drevesa.

Tudi afriško pleme Vagaida prenaša ogenj, in sicer je to tleča stisnjena gmeta neke trave, ki jo ovijajo s svežo in vlažno travo. Spartanci so imeli posebne vojake, katerih dolžnost je bila, v času vojne nositi ogenj, ki so ga smeli obnoviti le na domačem stalnem plamenu.

Da bi pa ogenj dlje časa gorel, se je moral človek potruditi in najti primeren material za nakladanje. Tega netiva je imel v izobilju v odpadkih, ko je pričel obdelovati les s preprostimi sekirami in noži iz živalskih zob, školjk in ostalih kamenov. Opazil je hkratu, da se svež les dokaj teže užge, zato pa tudi dlje časa gori kakor posušeno in trhlo vejevje, ter še na to

je prišel, da drevesna skorja in suhe drobne vejice izvrstno služijo za netivo. Še drevesna črvojedina je bila zelo pripravna in so jo žarečo v votli bambusovi palčici prenašali na druge kraje iz ene naselbine v drugo. Če so v bambusovo cevko od časa do časa nekoliko pihnjili ali obrnili njeno odprtino proti vetru, so dosegli, da je plamen v njej na novo zažarel. S pomočjo te črvojedine je odkril človek zopet čisto slučajno prve lesene vžigalnice. Z dolgotrajnim in hitrim vrtenjem konice kosa lesa na drugem lesu, ki je imel vdolbeno zarezo, kamor so natresli drevesno žaganje, je nastala taka toplota, da je vžgala to lahko gorljivo snov in da je nastal z nadaljnjim pihanjem tudi plamen.

Ta preprosti vžigalnik je med časom nešteto krat menjal obliko. Od početka je stalo mnogo truda in časa, da so si pričarali ljudje s takim vžigavnikom plamen, pozneje pa so te priprave že zelo izpopolnili ter si z njimi olajšali naporno delo. Iz trdega lesa so napravili nekakšna vretena, ki so se zelo hitro vrtela okoli svoje osi in so z obodom drsala po podlogi iz mehkejšega lesa v nalašč za to izdolbeni jamici, v katero so nasuli nekoliko drevesnega žaganja. Za upravljanje tega vžigalnika sta bili potrebni dve osebi: ena, ki je držala podlogo, druga pa, ki je s pomočjo tenkega jermena iz kože s potezanjem spravljala v vrtenje vreteno, ki se je moralo z veliko brzino vrteti toliko časa, da se je pojavil plamen.

Eskimi se poslužujejo še dandanes takih lesenih vžigavnikov, samo da opravi to delo lahko sedaj ena oseba brez pomoči druge. Izumili so nekako pripravo iz izdolbene ribje kosti, ki jo drže pri napravljanju ognja v ustih in z njo naravnavaajo deščico z žaganjem.

Kakor se je dvignila pozneje stopnja človeške kulture, tako je iskal tudi človek za užiganje ognja vse bolj pripravna sredstva. Ko je pričel s kamnom kresati iskre, je uporabljal za netivo raznovrsten material: dlako, kožo nekaterih živali in ptičje perje. Tudi dandanašnji žepni vžigavniki slone na načelu onih iz pradavnih časov.

Napravljanje ognja je v novejšem času po izumu vžigalice (leta 1832.), ki je lansko leto praznovala stoletnico svojega obstoja, ostalo še nadalje va-

žna naloga, samo da ta ni bila več tehnična, temveč bolj gospodarska.

Zelo malo vemo o izdelovanju vžigalic. Njihov rojstni kraj je daleč od nas, v brezmejnih ruskih močvirjih; tam rasto svojevrstne trepetlike, iz katerih izdelujejo v tvornicah klinčke in škatlice. Po železnici in ladjah vozijo drevesna debela na Švedsko, kjer jih razžagajo v kose, dolge po 60 cm. Skorjo, veje, vejice in drugo odstranijo z luščilnim strojem, nato pa razrežejo kose v 22 mm tenke trake, ki jih v svežnjih po 60 do 100 plasti razdele v klinčke po 5 cm dolžine. Stroji so sedaj že tako izpopolnjeni, da izreže en sam nož naenkrat iz svežnja 700 do 1200 klinčkov.

Posebno pa pazijo pri izdelovanju klinčkov na to, da odstranijo vsak drobec lesa, vsako nevarno trščico, ob kateri bi se utegnil človek raniti. Tudi to se vrši v stroju, v velikem vrtečem se bobnu, v katerem se klinčki obrusijo drug ob drugem in fino ogladijo.

Kakor hitro pridejo klinčki iz bobna, jih stresejo v drug strcj, ki jih uravna v enakomerno lego in v plasti, drugega poleg drugega, in sicer v poseben zaboj, v katerem pridejo v nadaljnji stroj, kjer jih nevidna gibljiva strojna roka potisne v nešteto luknjic, vsak klinček v posebno luknjico, in odtod v notranjost stroja, kjer se avtomatično namočijo v parafinu, da pozneje bolje gore. V tem stroju dobe tudi kapice z vnetilom.

V tvornici je nešteto strojev, ki izrezujejo škatlice, jih olepljajo s papirjem in etiketami z naslovi. Škatlice z notranjim delom in izdelanimi vžigalicami sprejme naposled zadnji stroj, ki pograbi točno 60—65 vžigalic, odpre škatlico, jo napolni, zapre in odda človeškim rokam, ki že čakajo pri njegovi odprtini. Stroj napolni tako vsako uro 6000 škatlic, ki jih zavijejo in oddajo v promet.

